

Fa Ede

Kántor János Kurszán: Haikuk

A kitűnő zalai költő egy érdekes haiku-gyűjteményt jelentetett meg nemrég, magánkiadásban, 500 példányban.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ezredforduló egy-egy problémája, dilemmája ne kaphatna szót több intenzív háromsorosban:

A világ tőgyén
nevelkedő gyermekem
hol lesz majd hazád?

A politika
önhitt kosztümpróbái
„lenyűgözőek”.

A versek többségénél mégis azt érezzük, hogy a költő erősen ragaszkodott a japán mintákhoz, különösképpen a bashoi-busoni vonulat elégikus hagyományaihoz. Jellegzetes japán költői motívumokkal találkozunk; ezek a Holdtól a tücsökig alkalmasak ugyan a haiku jellegének megfelelően - az egyeditől az általánosig ívelő miniatűröknek megfelelő alapeszmét adni, sok esetben azonban csak általános lelkiállapotokat tükröznek.

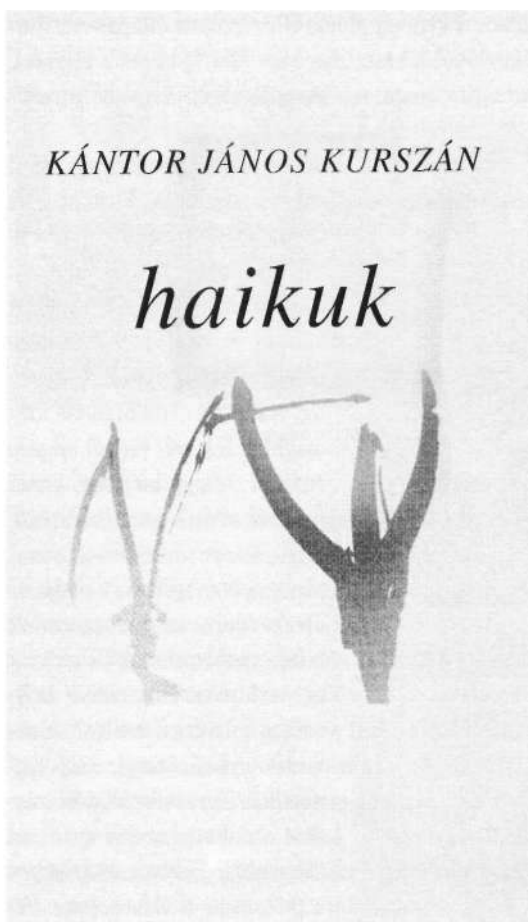
A kötet sok verse szól a szerelmi vágyról, a nőről, a szerelem viszontagságairól elégikus-nosztalgikus hangon. A költő artistikusan bánik témával, formával; nem mindig érezzük azonban a személyiség és az egyszerűség konvenciókon átütő erejét. Idézzünk a legszebbek közül:

Oly váratlanul
virágok csöndjén át
szólíts magadhoz.

Bujtogat szemed
s tükrében ezer árnyék
hálója feszeng.

Kihalt csöszkunyhó-
a szexnek befellegzett
didergő pókok.

Olvashatunk egy csomó lelki portrét, a legtöbbször valamilyen negatív mentalitásról, pszichés torzulás-



A versírók e miniatűr műfaj meghonosításával a 20. század eleje óta kísérleteznek világszerte. Nálunk a század utolsó évtizedeiben vált közkedvelt versformává, és már-már olyan elfogadott, mint a szonett.

Ki is alakult a japán mintától eltérő, ún. „magyar haiku”, de erről majd később szólunk.

Szerzőnk ezekkel a haikkal nem a műfaj hazai megújítóhoz, hanem a keleti reminiscenciákat felidéző és továbbfejlesztő klasszikus iskolához tartozónak mutatja magát. Ezt a jelleget erősítik meg könyvének japán illusztrációi is.

ról. Az általánosságokon átdereng korunk lelki krízise:

El magányosan,
esdeklő gyanús árnyként
s folyton gyanakvón.

Élhetnél volna,
mint koldus, szabadon.
S a pénz elemészt.

Büszke magára,
pedig csak rabolni tud:
múltat és jövőt.

Filozófáló haikui közül nem mindegyik haladja meg az aforisztikus közhelyek újra-fogalmazásának színvonalát, ám ezért bőven kárpótolnak a telitalálatok, például:

Mint üveggolyók
a bomló harmóniák:
álomtalanok.

A csend üvegén
a lélek fénytörése
hangtalan sikoly.

Itt mintha József Attila is fölsejlene. Ám ez csak gazdagítja az asszociációk körét.

A bashoi-busoni tradíció költői gyakran írtak állatokról, növényekről. Ezzel nem csupán az egyetemes lét misztériumát fejezték ki, hanem a köznapi, közönséges érzésvilágot meghaladó részvétet, kifinomult vallásos - zen-buddhista - emóciókat is. Költőnk itt nagyon otthonosan mozog és japán példaképeihez méltó remekléseket ír; mintha modern, elidegenedett lelkeségét meg tudná haladni egy-egy pillanatra:

Tört szárnyú veréb
szemben a nagy kutyával:
életét védi.

Katicabogár
elvágyódott a Napba...
vissza sose jön.

Vadludak szállnak
s az ég fátyolként szakad
dermedt tő fölött.

A természeti jelenségekre ugyanilyen keletiesen nagy beleérző képességgel reagál. Néhol csupán a mintákat alakítja át, máskor az ismert klisékenek új értelmet ad:

Ragyog a hó:
s fénylő erecskék futnak
vidám-szabadon.

Mint olvadó jég:
delelőjén már a Nap.
Időt nem mutat.

Fák zivatarban.
S velük mozdulunk mi is,
hánykodó lelkek.

Kevés haiku szól a szerző istenkereséséről, de azoknak drámai kifejezőereje van:

Ősi Homályban
mint elavult képzelet
élsz, mozdulatlan.

Ősök hitével
tégy ma bizonyosságot
létezésedről!

Eljutok Hozzád,
zárt tereid feloldva -
már álmodok nélkül.

Döntöttél Uram
s meglett az akaratom.
Az enyém elveszett.

Itt kell megemlítenünk, hogy költőnkél feltűnő módon hiányzik az egyes japán haiku-költőknél fel-felvillanó humor, a bashoi szemérmes mosolygás és az Issa-féle - korunk morbid humorát előlegező - keserű nevetés. Ez ugyan komolyságot kölcsönöz a kötetnek, de hangulatilag kissé szegényebbé teszi a kötetet.

A versek nem erősítik egymás hatását, a tematikus és hangulati szerkesztés, a sorrend jelentősége lehetőség maradt.

A szerző megfelel a saját maga által támasztott követelményeknek, de néha megelégszik félmegoldásokkal.

A klasszikus haiku szintézisben oldja fel az ellentéteket. Általában a vers második sorában van a hasítószó, a kiredzsi, mint szerzőnknel is több ízben. Például:

Izzó gondolat -
szívemhez közelítem
s így neked adom.

Elárult éden -
egy haldokló madár hull
a csillagfénybe.

Ennél gyakrabban fordul elő az egyszerűbb, két elemre épülő haiku:

A felkavart por
ha majd szemedbe téved,
nem a szél hibás.

Ezek ellen nem lehet kifogásunk; kár azonban a közhelyek haiku-szerű megfogalmazásáért:

Az Út végéig
álmok nélkül mire jutsz,
tétova szellem.

A másik ember
tudom, az is én vagyok.
Ha jó, ha rossz is.

Mindent egybevetve: a gyöngyszemek közt előfordulhat üres kagyló is...

A kortárs haiku-szerzők - Pető Tóth Károly, Sajó László és a többiek - törekvéseire érdemes odafigyelni, mert a szemantikailag újat hozó „magyar iskola” eredményeit képviselik.

Végül Kántor János Kurszán egyik remekét idézzük, mely élesen íródik az olvasó emlékezetébe, egyben jelzi az újabb haikus lehetőségeit:

Kelet messze van
s túl közel, ami elmúlt.
Az Út végtelen

Szerzőink

Borbás György művészettörténész - Zalaegerszeg

Erdődi Gábor műfordító, költő - Budapest

Fa Ede költő, szerkesztő - Nagykanizsa

Gülch Csaba költő, újságíró - Győr

Gyurik Irén (1963-2002) költő

Hangodi László történész-tanár,
szerkesztő - Tapolca

Káli Csaba levéltáros - Zalaegerszeg

Károly György költő, műfordító - Pilis

Kubinszky Mihály építészeti szakíró - Sopron

Matyikó Sebestyén József etnográfus,
szerkesztő - Siófok

Merényi Krisztián író - Budapest

Pápes Éva író - Szatta

Persovits József nyomdászati szakíró - Budapest

Pomogáts Béla irodalomtörténész - Budapest

Somos Béla költő - Budapest

Tóth Imre költő - Zalaegerszeg

Tari István költő, író - Óbecse (Jugoszlávia)

Tranströmer, Tomas - svéd költő

Z. Soós István (1900-2002) képzőművész

Zalaváry Lajos építész - Budapest

Zsirai László költő - Budapest